

Resultaten van de huiszwaluwkolonietellingen in 1996

Dick A. Jonkers & Herman N. Leys

In 1996 zijn grofweg 20% van alle potentiële kwartblokken (2,5 x 2,5 km) waarin Huiszwaluwen zouden kunnen broeden op het voorkomen van broedparen onderzocht. Deze landelijke telling, die nu al sinds 1989 ononderbroken wordt uitgevoerd, leverde totaal 26.582 huiszwaluwnesten op, een gemiddelde van 23,4 broedparen per kwartblok. Een voorzichtige extrapolatie van dit aantal heeft als resultaat dat er in dit jaar minimaal 120.000 paren in ons land hebben gebroed.

Telresultaten in de kwartblokken

In de 1137 onderzochte kwartblokken (figuur 1) in 1996 zijn 26.582 nesten gevonden. In de periode 1989-1995 zijn alleen in 1990 minder kwartblokken geteld; in de overige jaren waren dat er significant meer. De spreiding liep uiteen van 1250-1531 getelde kwartblokken. Met een gemiddeld aantal van 23,4 broedparen over alle kwartblokken kwam 1996 nog niet eens zo heel gek uit de bus met een gemiddelde van 19,6-24,7 in de tot nu toe uitgevoerde reeks tellingen (tabel 1). Het gemiddelde aantal broedparen in een kwartblok lijkt sterk geografisch te worden bepaald. De hoogste gemiddelden zijn vastgesteld in Noord-Nederland, de Flevopolders, het zuidwestelijke deel van het Deltagebied, Utrecht en het Gooi met een spreiding van 26,3 - 32,4. Het gebied van de Grote Rivieren en Noord-Holland scoorden iets lager met 21,9 - 25,7 paren per kwartblok. De Achterhoek, Twente en Limburg moesten het doen met gemiddelden van 15,9 - 18,4, maar het zuidelijke deel van Noord-Brabant en de Waddeneilanden bleven daar nog ver bij achter met een spreiding van 8,7-10 paren per kwartblok.

Kwartblokken in monitorgebieden

Van de 1137 kwartblokken die in 1996 zijn geïnventariseerd, waren er 896 waarbij dat in 1995 ook het geval was. Het aantal kwartblokken varieert per regio sterk, maar desondanks hebben de regio's één ding gemeen: bijna overal vond ten opzichte van 1995 een lichte tot soms forse toename plaats (tabel 1). Deze was het duidelijkst in Noord-Nederland, de Flevopolders, Utrecht en het Gooi en liep uiteen van 10,9% tot 14,9%. Het zuidelijke deel van Noord-Brabant en Limburg bleef gelijk of nam maar heel weinig toe met 0,5%. In het zuidwestelijke Deltagebied valt een achteruitgang van maar liefst 8,9% te constateren. In de overige gebieden liep de toename uiteen van 4,2% tot 7,5%. Het aantal blokken waarin van 1990-1996 in de meeste jaren monitoring werd uitgevoerd neemt helaas nog steeds af. De onderbreking van de continue reeksen bemoeilijken de trendberekeningen, waardoor deze plaatselijk minder betrouwbaar kunnen worden.

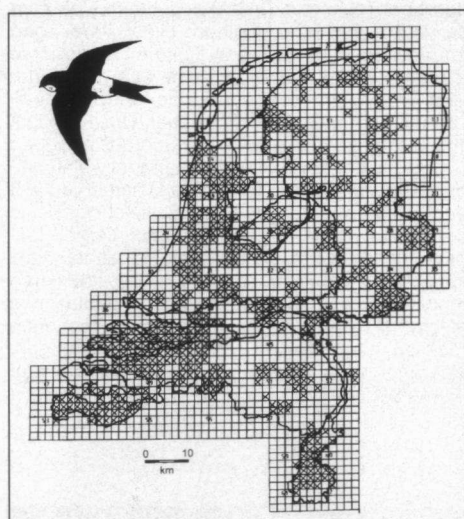

Het jaar 1996 leverde in ons land 26.582 huiszwaluwnesten op.

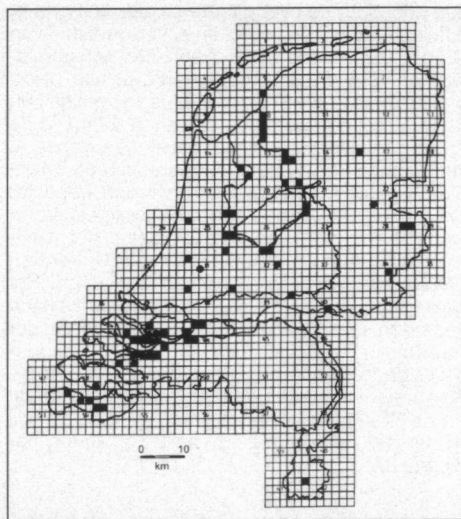
Foto: Piet Munsterman.

jaar	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
aantal kwartblokken	1404	1095	1272	1486	1531	1250	1316	1137
aantal broedparen	27518	25076	28562	36493	37800	28750	26478	26582
gem. aantal broedparen per kwartblok	19,6	22,9	22,5	24,6	24,7	23,0	20,3	23,4

Tabel 1. Aantal onderzochte kwartblokken met daarin de gevonden aantallen broedparen van de Huizswaluw van 1989-1996.
Number of quarters in 5 km grids with breeding pairs.

Figuur 1. Overzicht van de atlasblokken waarin één of meer kwartblokken zijn onderzocht en broedparen van de Huizswaluw zijn gevonden.
One or more quarters in 5 km grids in which breeding pairs of the House Martin (*Delichon urbica*) are found.

Figuur 2. Overzicht van de atlasblokken waarin een of meer kwartblokken werden vastgesteld met meer dan honderd broedparen.
5 km grids with one or more quarters in which 100 or more are counted.

gebied	aantal broedparen in 1995	aantal broedparen in 1996	aantal kwartblokken	toe- of afname in %
1	1044	1158	38	+ 10,9
2	2422	2610	81	+ 7,4
3	2338	2453	112	+ 4,9
4	389	447	3	+ 14,9
5	1926	2007	109	+ 4,2
6	1339	1440	56	+ 7,5
7	2889	3050	119	+ 5,6
8	6459	5887	224	- 8,9
9	339	341	39	+ 0,6
10	1320	1326	83	+ 0,5
11	701	794	30	+ 13,3
totaal	21166	21513	896	+ 1,6

Tabel 2. Het aantal getelde broedparen in de monitorkwartblokken per huizswaluwdistrict.
Total number of breeding pairs in each House martin district.

gebied	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	trend in 1996 t.o.v. 1990 in %
1	78	100	83	96	91	85	86	97	-3
2	91	100	103	109	104	90	96	103	+3
3	88	100	95	114	103	88	77	85	-15
4	119	100	72	73	105	90	79	94	-6
5	102	100	84	85	86	89	72	76	-24
6	91	100	108	108	77	88	81	89	-11
7	89	100	94	100	105	86	75	81	-19
8	78	100	84	87	92	74	64	55	-45
9	91	100	81	78	70	52	52	53	-47
10	114	100	105	114	77	63	63	64	-36
11	99	100	101	114	113	103	94	107	+7
totaal	88	100	89	94	94	83	77	79	-21

Tabel 3. Index van de populatie per huiszwaluwdistrict in 1989-1996 (1990 = 100).
Index of the population in each House Martin district in 1989-1996 (1990 = 100).

Atlaskwartblokken met 75 of meer broedparen

In vergelijking met voorgaande jaren is het aantal kwartblokken met 75 of meer broedparen nog steeds klein. Waren dit er in 1993 nog 94, in 1994 was het aantal teruggelopen tot 64, in 1995 naar 53. In 1996 bleken dit er 62 te zijn. Het gemiddelde aantal broedparen in deze kwartblokken bedroeg van 1989-1992 circa 130, in 1993 120, in 1994 114, in 1995 110 en in 1996 weer 114 paren. In figuur 2 zijn de atlasblokken aangegeven waarin in 1996 een of meer kwartblokken voorkwamen met meer dan 100 broedparen van de Huiszwaluw. Dit beeld wijkt weinig af van eerder gepubliceerde kaartjes, maar toont wel, evenals in 1995 een uitgedund beeld. Het blijft opvallend, dat de meeste van die blokken zijn te vinden langs het IJsselmeer, de randmeren, het zuidwestelijke Deltagebied en plaatselijk bij andere grote watervlakten. Kennelijk zijn deze gebieden onder de huidige omstandigheden nog het

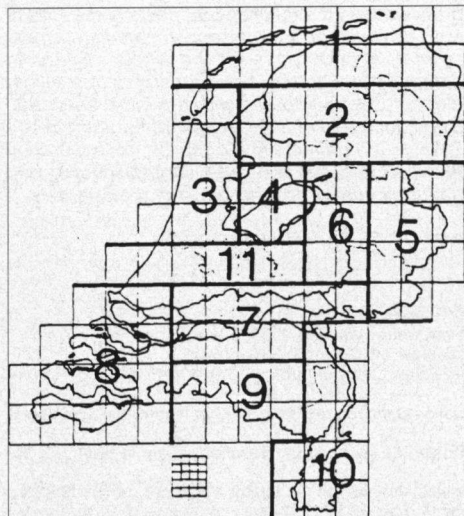
meest geschikt. In de atlaskwartblokken met 100 of meer broedparen werden in totaal 9406 broedparen geteld, ofwel 35% van het totaal in Nederland gevonden aantal. Omgerekend broedden er gemiddeld 149 paren in die atlasblokken.

Trend van 1989-1996

Vergeleken met het indexjaar 1990 is er alleen in delen van Friesland, Drenthe, Utrecht en het Gooi sprake van een geringe toename met een spreiding van +3% tot +7%. Opvallender is de sterke achteruitgang in het zuidelijke deel van Nederland, die met name in het zuidwestelijke Deltagebied, het zuidelijke deel van Noord-Brabant en Limburg is opgetreden. In deze delen van het land loopt deze uiteen van maar liefst -36% tot -47%. In de rest van Nederland spreken de cijfers voor zich (tabel 3).

Tabel 3 geeft ook de indexen voor de afzonderlijke gebieden en voor Nederland als geheel. Met uitzondering van het zuidwestelijke Deltagebied (8) valt er over de gehele linie een toename vast te stellen ten opzichte van 1995. Hierdoor wordt de suggestie gewekt dat de Huiszwaluw over zijn 'dieptepunt' heen is. Het is waarschijnlijker dat het dit jaar een goed jaar was, maar dat de gemiddelde dalende trend zich zal voortzetten, vooral in de gebieden 8, 9, en 10. Desondanks blijven wij gewoon gematigd optimistisch.

Binnen de huiszwaluwdistricten, waarvan de indeling om geografische redenen met de Sovon-indeling verschilt, kan in delen ervan het aantal broedparen vooruitgaan, terwijl in een ander deel het aantal terugloopt. Zo'n gebied is de Achterhoek, waar bij zeventien kolonies, die vanaf 1987 zijn geteld, een lichte vooruitgang werd geconstateerd ten opzichte van 1995. Bij een andere serie van dertig kolonies (vanaf 1990 geteld) werd dat eveneens vastgesteld. De index vanaf 1987 van alle kolonies samen geeft aan dat de trend tot 1995 dalend was en dat het indexcijfer van 1996 gelijk was aan het voorgaande jaar (Wassink 1996). De trend in de binnenstad van Harderwijk vertoont, in tegenstelling tot de landelijke, een stijgende lijn. Deze heeft zich vanaf 1992 onafgebroken voortgezet (Schröder 1996).

Figuur 3. Indeling van de huiszwaluwdistricten.
Classification of the districts for the census of the House Martin (Delichon urbica).

In Almere werden op vijf plaatsen modderplaatsen aangelegd waar de Huiszwaluwen hun nestmateriaal konden weghalen.
Foto: Henk Harmsen.

Een dergelijke trend doet zich ook vanaf 1994 in de Zaanstreek voor (Roos 1996).

Successen met modderplaatsen en kunstnesten

In Almere werden op vijf plekken modderplaatsen aangelegd, die vochtig werden gehouden door daar dagelijks twee emmers water in te gooien. In overleg met de Natuur- en Vogelwacht Zuidelijk Flevoland werd door de gemeente een brief met achtergrondinformatie, met onder andere gegevens over het voorkomen van overlast door uitwerpselen opgesteld. De vogelwacht verspreidde deze onder de bewoners van tevens door Huiszwaluwen bewoonde huizen. De Huiszwaluwen maakten gretig gebruik van de modderplaatsen en er werden zelfs nieuwe locaties aangetroffen (Boomhouwer 1996). Een heel nieuwe ontwikkeling is het Stimuleringsproject Huiszwaluw in Noordost-Twente. Het is een samenwerkingverband tussen de Stichting Stimuland, GLTO-Overijssel (GLTO = Gezamenlijke Land- en Tuinbouw Organisatie) en zes groene verenigingen, waaronder de Vereniging tot Bescherming van Weidevogels. De provincie financiert het project. Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- het verstrekken van adviezen aan de hand van een uitgebreide brochure aan ieder die Huiszwaluwen op het erf heeft;
- het in kaart brengen van alle nesten;
- het aanleggen en onderhouden van een modderbadje;
- het ophangen van kunstnesten.
(Bron: GLTO-Nieuws 18 juli 1997).
Dit initiatief verdient navolging.

■ D.A. Jonkers & H.N. Leys, per adres Sovon, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen.

LITERATUUR:

- Boomhouwer, G. (1996): Vogelwacht helpt Huiszwaluw. De Grauwe Gans 12 (2): 4.
 Leys, H.N. (1996): Inventarisatie van de Huiszwaluw en Oeverzwaluw, verslag 1995. Sovon.
 Leys, H.N. (1997): Broedvogelonderzoek 1996 van de Huiszwaluw en Oeverzwaluw. Sovon.
 Jonkers, D.A. & H.N. Leys (1993): Inventarisatie van de Huiszwaluw *Delichon urbica* in 1992 in Nederland. Het Vogeljaar 41(5): 207-210.
 Jonkers, D.A. & H.N. Leys (1994): Monitoring van de Huiszwaluw *Delichon urbica* in 1993 in Nederland. Het Vogeljaar 42 (4): 159-161.
 Jonkers, D.A. & H.N. Leys (1995): Inventarisatie in Nederland van de Huiszwaluw *Delichon urbica* in 1994. Het Vogeljaar 43 (5): 204-207.
 Jonkers, D.A. & H.N. Leys (1996): Resultaten van de huiszwaluwencensus in 1995. Het Vogeljaar 44 (1): 19-222.
 Roos, M. (1996): 1996: een ouderwets huiszwaluwenjaar. De Grutter 20 (5): 187-188.
 Schröder, J. (1996): Huiszwaluwen in Harderwijk. Anser 1996 (3): 12-13.
 Vos, B. In: A. de Witte, eindredactie (1997): Vogelwacht Franeker en Omstreken. Jaarverslag 1996: 16.
 Wassink, G. (1996): Aantalverloop van de Huiszwaluw (1996). De Leunink 23 (4): 81-85.